

Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi

Araştırma Makalesi

Tekstil Sektöründe Sürdürülebilirliğin Düzce İli Özelinde İncelenmesi

 Filiz DURSUN^{a,*}

^a *Tasarım Bölümü, Düzce Meslek Yüksekokulu, Düzce Üniversitesi, Düzce, TÜRKİYE*

^{*} *Sorumlu yazarın e-posta adresi: filizdursun@duzce.edu.tr*

DOI: 10.29130/dubited.1283420

ÖZ

Tekstil sektörü; yarattığı istihdam, ciddi yatırımlar ve yüksek ihracat oranlarıyla Türkiye'nin lokomotif sektörlerinden birisidir. Ayrıca farklı birçok sektör ile etkileşim halindedir. Bu açıdan bu sektörün ülkemiz ve bölgemizdeki sürdürülebilirliği büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın amacı, Düzce ili Tekstil/Hazır Giyim sektörünün mevcut durumunu, sorunlarını ve bu sorunların çözüm önerileri, son dönemin en önemli kavramlarından sürdürülebilirlik ile ilişkisini belirlemek ayrıca sektörün geleceği konusunda öngörülerde bulunabilmektir. Bu temel amaç doğrultusunda yapılan çalışmalar incelenmiş, bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar analiz edilmiş ve araştırma için veri toplama aracı hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile Tekstil/Hazır Giyim İşletmesi yöneticileri ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin Düzce İlinde Tekstil sektörünün devamlılığı ve gelişiminin sağlanması açısından son derece önemli olduğu ayrıca araştırma sonuçlarının konuyla ilgili literatüre ve sektör temsilcilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Tekstil 1, Sürdürülebilirlik 2, Düzce 3*

An Investigation of Sustainability in the Textile Industry in Düzce Province

ABSTRACT

Textile sector; It is one of the locomotive sectors of Turkey with the employment it creates, serious investments and high export rates. It also interacts with many different sectors. In this respect, the sustainability of this sector in our country and region is of great importance. The aim of the study is to determine the current status of the Textile/Apparel industry in Düzce, its problems and solutions to these problems, its relationship with sustainability, one of the most important concepts of the last period, and also to make predictions about the future of the industry. Studies conducted in line with this main purpose were examined, the results obtained from these studies were analyzed and a data collection tool was prepared for the research. With the semi-structured interview form prepared, interviews were held with the managers of the Textile/Apparel Business. It is thought that the data obtained in the research is extremely important in terms of ensuring the continuity and development of the textile sector in Düzce, and the results of the research will contribute to the relevant literature and sector representatives.

Keywords: *Textile 1, Sustainability 2, Düzce 3*

I. GİRİŞ

Düzce, 1999 depreminin hemen öncesinde il statüsü kazanmış, Batı Karadeniz bölgesinde bulunan küçük ama ülke ekonomisi açısından önemli bir yere sahip olan 81. ildir. 2018 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 387 844 kişinin yaşadığı Düzce ilinde, 2022 itibariyle nüfusun 405 131 kişiye ulaştığı bilinmektedir [1]. Ekonomik anlamda büyük darbe almasına sebep olan 1999 depremi sonrasında toparlanma sürecine girmiş olan Düzce ili, tarım, hayvancılık, ormancılık gibi temel uğraşların yapıldığı, 5084 sayılı kanun ve coğrafi konumu itibariyle de birçok farklı sanayi dalında gözde bir yatırım bölgesi haline gelmiştir. Düzce İlinin, ülkenin en önemli iki kenti; İstanbul ve Ankara arasında olması, ulaşım kolaylığı, liman ve hammadde kaynaklarına yakın olması, Marmara Sanayi Bölgesine yakın olması, Akçakoca ilçesi ile deniz bağlantısının da bulunması, onu konum olarak önemli kılarken ekonomik anlamda dinamik bir yapıya sahip olmasını sağladığı da söylenebilir. Tüm bunlarla birlikte; denizi, doğası, Batı Karadeniz bölgesinin ayakta olan tek antik kenti olması Düzce ilini turizm ve tarih açısından ayrıcalıklı kılmakta ve onun cazibe merkezi olmasını sağlamaktadır. Bu nedenledir ki Düzce ilinde Tekstil ve Hazır giyim sektörleri uzun yıllardır varlıklarını sürdürmekte ve binlerce kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında tekstil hazır giyim sektörünün Düzce ilinde devamlılığının sağlanabilmesi (sürdürülebilirliği) açısından çalışma büyük bir öneme sahiptir. Çalışmanın amacı, Düzce ilinde Tekstil/Hazır Giyim sektörünün durumunu, sorunlarını ve bu sorunların çözüm önerileri, son dönemin en önemli kavramlarından sürdürülebilirlik ile ilişkisini belirlemek ayrıca sektörün geleceği konusunda öngörülerde bulunabilmektir. Bu temel amaç doğrultusunda daha önce tekstil sektörü ile ilgili il bazında yapılan çalışmalar incelenmiş, bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar analiz edilerek araştırmanın yönü saptanmış ve araştırma için veri toplama aracı hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile Tekstil/Hazır Giyim İşletmesi yöneticilerinin görüşlerinin elde edilmesi planlanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin Düzce İlinde Tekstil sektörünün varlığını sürdürmesi ve gelişmesi açısından önemli olduğu ayrıca araştırma sonuçlarının literatüre ve tekstil sektörü araştırmacılarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada tekstil sektörünün bugünü değerlendirilirken, yöneticilerin sektörün geleceğine dair öngülerinin Düzce ilinde tekstil sektörünün gelişimi için önemli kararların alınmasında yol gösterici olabileceği ayrıca karar mekanizmaları arasında iletişim ve işbirliği kurabileceği tahmin edilmektedir.

II. TEKSTİL SEKTÖRÜ VE SÜRÜDÜRÜLEBİLİRLİK

A. TEKSTİL SEKTÖRÜ VE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN DİĞER SEKTÖRLERLE İLİŞKİSİ

Hammadde olarak lif üretimi ile başlayan Tekstil Sektörü, iplik üretimi, yüzey üretimi (dokuma, örme, dokusuz yüzey), terbiye (apre-bitim) işlemleri ile hazır giyimi içine alan, ürünün nihai tüketiciye ulaşıncaya dek birçok işlem ve makineden geçtiği, son derece kapsamlı ve ürün çeşitliliğinin fazla olduğu önemli sektörlerden biridir.

Tekstil sektörü birçok farklı sektör ile etkileşim halindedir. Ayrıca, hazır giyim sektörünün tedarik zincirinde yer alan ve çok geniş üretim ve ürün çeşitliliğine sahip bir sektördür [2]. Örneğin doğal lifler nedeniyle tarım ve hayvancılık, sentetik lifler ve boya-apre (terbiye işlemleri) açısından petrol ve kimya sanayii Boya-terbiye kimyasalları açısından kimya sanayii ile etkileşim halindedir. Ayrıca Teknik tekstil üretim ve kullanımı açısından ilişki içinde olmadığı sektör yok gibidir. Teknik tekstiller yüksek katma değerli ürünler olarak, otomotivden, uzay sanayine, tıptan, jeolojik tekstillere kadar birçok farklı alanla ilişkilidir. Elde edilen düşük (hazır giyim) veya yüksek katma değerli (teknik tekstiller) ürünlerin tüketiciyle buluşmasında etkili olan lojistik peşi sıra perakende ve mağazacılık, sektörün tedarik zincirinin halkaları olarak kabul edilmektedir. 1970'lerin başından günümüze önemli gelişmeler kaydetmiş olan tekstil/hazır giyim sanayi; moda-tasarım-estetik ve stillere göre kullanım belirleyiciliği olması dolayısıyla hızla büyüyen sektörler arasındadır [3]. Hazır giyim; moda sektörüne bağlı olarak lif, iplik, yüzey ve terbiye işlemlerini kapsayan tekstil sektörü ürünlerinin işlendiği, tasarım ve

markalaşma ile değer yaratan ancak emek-yoğun olması nedeniyle işçiliğin ucuz olduğu gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin yatırım yaptığı sektörlerden biri olarak görülmektedir. Genel olarak basit ve ucuz ürünlerin üretimi sanayileşmekte olan ülkelerde, yüksek katma değerli moda-marka ürünler ile teknik tekstillerin üretimi gelişmiş ülkelere yapılmaktadır [2]. Refah düzeyindeki artış, inşaat sektöründe ki yükseliş, turizm sektörünün ve destinasyon turizminin hızla gelişmesi, tüm alt dallarıyla birlikte tekstil sektörüne olan ihtiyacı artırmış ve sektörün büyümesini sağlamıştır [3]. Moda açısından ele alındığında da tekstil, hazır giyim, deri ve deri ürünleri sektörleri birbirleriyle ilişkili sektörler olarak moda aracılığıyla tüketiciye ulaştırılmaktadır. Özellikle tekstil sektörü hazır giyim sektörünün tedarik zincirinde yer alarak bu sektörün ayrılmaz bir parçası haline almıştır. Ayrıca her iki sektör bazı durumlarda tekstil sektörü olarak da tek isim altında telafuz edilmektedir [2]. Buradan da anlaşıldığı gibi tekstil sektörü tüm sektörlerle etkileşim halindedir. Hazır giyim ve tekstil bir bütünün parçaları olarak Giyim Modasının oluşumu ve üretiminin en önemli enstrümanlarıdır.

B. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Global birçok farklı kuruluşun tekstil sektörü ile ilgili yaptıkları araştırma raporlarına bakıldığında 2020 Mart ayında hayatımıza giren Covid-19 salgınından en çok etkilenen sektörlerden birinin tekstil sektörü olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu raporlarda salgın sonrası 1-1,5 yıllık süreçte olabilecekleri öngörmek adına sektör temsilcilerinin görüşlerinin alındığı; Business of Fashion'ın McKinsey & Company ile ortak hazırladıkları Covid-19 salgınından sonra güncellenen moda durum raporunda [4]: Hazır giyim sektörü için 2019 yılına göre; 2020 yılında %27-30 oranında küçülme, 2021'de %2-4 büyüme saptanırken, lüks hazır giyim sektöründe %35-39 küçülme, 2021'de %1-4 büyüme saptanmıştır [5].

T.C. Ticaret Bakanlığı verilerine göre 2019 ile 2020 Kasım ayları karşılaştırıldığında; İhracat, %0,95 azalmış 16,1 milyar dolar, ithalat, %16,1 artmış 21,2 milyar dolar olmuştur, Dış ticaret hacmi 37,3 milyar ABD doları ile %8,1 artmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı %76 olarak belirlenmiştir. 2020 Mart ayından bu yana tüm dünyayı sosyal, ekonomik her anlamda büyük çapta negatif etkileyen Covid-19 salgını nedeniyle tüm Dünya'da ekonomide yaşanan küçülmenin olumsuz etkilerinin Haziran 2021 sonu itibarıyla ortadan kalkmaya başladığı, Dünya ve özellikle Türkiye ekonomilerinin normalleşme sürecine girdiği, bu olumlu etkinin fark edilir hale geldiği belirlenmiştir [6].

Türkiye Genel İhracatı ile Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatı, 2021 ile 2022 Ocak-Nisan dönemleri kıyaslandığında %21,7 oranında artış göstermiş 68,7 milyar dolardan 83,6 milyar dolara çıkmıştır. Türkiye sanayi ihracatı ise aynı dönemde %22,6 oranında artarak 62,9 milyar dolara yükselmiştir. 2021 yılı ile 2022 Ocak-Nisan dönemi Türkiye'ye Hazır giyim ve Konfeksiyon ihracatı karşılaştırıldığında %18,5 oranında artış ile 7,5 milyar dolar olduğu belirlenmiştir [7].

Türkiye İhracatçılar Meclisinin (TİM) verilerine göre; Hazır Giyim ve Konfeksiyon sektörü 2022 yılı ilk üç ayında genel ihracat içinde %12,5'lik pay ile kimyevi maddeler, %12,4'lük pay ile otomotiv sektörü ve %9,4'lük payıyla çelik sektörü ardından %9,1'lik payıyla dördüncü sıradadır. 2022 yılı ilk çeyreğinde sektörel ihracatın %62,5'i Avrupa Birliği (AB) ülkelerine gerçekleştirilmiş ve bu ülkelere ihracatta 2021 yılına kıyasla %19,1 yükselme saptanmıştır. 2022 yılı ilk üç ayında en fazla Hazır giyim ihracatı yapılan ülkelerin başında Almanya, İspanya, İngiltere ve Hollanda gelmektedir. İhracat Performansı en yüksek ürün grubu yıllardır örme hazır giyim mamulleridir. 2022 ilk çeyrekte örme giyim mamullerinin toplam Hazır giyim ve Konfeksiyon ihracatındaki payı %48,1 dokuma konfeksiyon ürünlerinin payı %36,9 ve hazır eşyaların payı %13,4'dür [8].

2022 Yılı Ocak-Nisan dönemi Türkiye'den en fazla Hazır giyim ihracatı yapılan ülkeler Almanya, İspanya ve İngiltere'dir. 2022 yılında geçtiğimiz yıl aynı döneme göre bu ülkelere ihracat oranları artmış, Almanya'ya 1,3 milyar dolarlık, İspanya'ya 914,8 milyon dolarlık ve İngiltere'ye 722,5 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir [7]. 2022 yılı Ocak-Nisan döneminde Hazır giyim ve konfeksiyon ihracatında öne çıkan ürünlerden ilk sırada bir önceki yıla göre %30,2'lik artış ve 1,4 milyar dolarlık ihracat değeri ile kadın/kız çocuk giyimi, dokuma takım elbise, ceket vb. ürünler yer almaktadır. Bu ürün grubunu 2021 yılı Ocak-Nisan dönemine göre 1,1 milyar dolarlık ihracat değeri ile t-shirt, atlet vb.

ürünler takip etmektedir. Aynı dönem ihraç edilen ilk on ürün grubu arasında bir önceki yıl aynı döneme göre tüm ürün gruplarında artış yaşanmıştır. Erkek ve erkek çocuk gömleklerinin yer aldığı giyim grubunda bir önceki yılın aynı dönemine göre %45,9'lık artış, göze çarpmaktadır. 2022 Nisan ayında TC Merkez Bankası verilerine göre, giyim eşyası imalat sanayiinde kapasite kullanım oranları %84,14 olarak belirlenmiştir [7].

Türkiye'nin hazır giyim ve konfeksiyon ihracatı 2023 yılı Ocak-Mart verilerine göre 2022 yılı aynı dönemde %4,4 azalma ile 5,2 milyar dolar civarındadır. Hazır giyim sektörü 2023 ilk çeyreğinde 5,2 milyar dolarlık ihracat ve genel ihracat içindeki %8,5'lük payıyla; %14 payı olan otomotiv ve %12,1'lik payı olan kimyevi maddeler sektörünün peşinden üçüncü gelmektedir. 2023 yılı Ocak-Mart dönemi sektörel ihracatın %58,1'i AB ülkelerine gerçekleştirilmiş ve 2021 yılına göre %11,1'lik bir azalma gerçekleşmiştir. 2023 yılı ilk 3 ayında Türkiye en fazla Almanya, İspanya ve Hollanda, İngiltere ve Fransa' hazır giyim ve konfeksiyon ihracatı yapmıştır. Hazır giyim sanayiinde kapasite kullanım oranları 2022 Aralık ayında %80,3 iken, 2023 yılı Mart sonunda %75,9'a gerilemiştir [9].

C. TEKSTİL SEKTÖRÜNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürülebilirlik kavramı son dönemin en popüler konuları arasında yer almaktadır. Bu kavrama yönelik uygulamalar önceleri farkındalık seviyelerine bağlı olarak gönüllülük çerçevesinde ve prestij kaynağı olarak gerçekleştirilirken, son yıllarda zorunlu yönetmelikler dâhilinde hatta pazarlama stratejisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayi devrimiyle insanlık doğadan ve doğaldan uzaklaşmış, teknolojik gelişmeler hızlanmış ve tüketim artmaya başlamıştır. Günümüz Dünya'sında nüfusun artması buna istinaden kaynakların azalması ile birlikte hızla artmaya devam eden atıklar gelecek yeni nesiller için kaygı uyandırmakta, yaşanabilir bir Dünya için devamlılığı sorgulamamıza sebep olurken sürdürülebilirlik kavramının daha fark edilir olmasını sağlamaktadır.

Sürdürülebilirliğin kelime anlamı bir varlığın 'var olma' halini sürekli olarak devam ettirebilmesi olarak açıklanabilirken [10], işletmeler açısından sürdürülebilirlik, (yapının, kurumun, organizasyonun) uzun vadede ayakta kalabilme yeteneği olarak tanımlanabilir [11]. İlk önceleri ekolojik veya çevresel konularla bağlantılı ele alınmış olan sürdürülebilirlik ardından ekonomik ve sosyal konuları içerecek şekilde evrilmiştir [12]. Bu nedenle, uzun vadede şirketlerin hayatta kalabilmeleri için işlerini karlı bir şekilde yapmaları, aynı zamanda çevresel etkilerini sosyal sorumluluk ile kontrol etmeleri gerekmektedir. Genellikle üç fark edilebilir ve iç içe geçmiş sürdürülebilirlik boyutu vardır: ekonomik, çevresel ve sosyal [10] [13]. Bu açıdan yaklaşıldığında sürdürülebilirlik, insan toplumunun ekonomik, sosyal, kurumsal ve çevresel yönlerinin sürekliliği ile ilgili önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun, üyelerinin ve ekonomilerinin iyi durumda olması için medeniyeti ve insan faaliyetini yapılandırmanın bir aracı olan, biyoçeşitliliği ve doğal ekosistemleri korurken ihtiyaçlarını karşılayabilir ve mevcut potansiyellerini ifade edebilir ve bu idealleri süresiz olarak sürdürme kabiliyeti için planlama ve eylemde bulunma amaçlanmıştır. Sürdürülebilirlik, yerel çevreden tüm gezegene kadar organizasyonun her seviyesini etkiler [14]. Sürdürülebilirlik çevresel açıdan ekosistemin devamlılığı, doğal kaynak kullanımı, karbon ayak izi ve sera gazı vb. konular ile ekonomik boyutu ürünlerin yaşam döngüsünde oluşturdukları maliyet ve ekonomik kar gibi maddi çıkarımlar ile sosyal boyutu ise insan hakları, cinsiyet eşitliği ve eğitim hakkı vb. konular ile ilgilenmektedir [10]. En farkındalık yaratacak şekilde sürdürülebilirlik, çocuklarımızın, torunlarımızın ve torunlarımızın torunlarının dostane, temiz ve sağlıklı bir dünyada rahat bir şekilde yaşamalarını sağlayacak şekilde yaşamı sürdürerek ilerleme sorumluluğumuz olarak tanımlanabilir [15]

Tekstil sektörü, insan haklarıyla ilgili sorunların yanı sıra, özellikle tekstil terbiyesinde çevresel açıdan kimyasalların kullanımı, akarsuların ve doğanın kirlenmesi, arazi ve su kullanımı (örneğin pamuk üretimi, boyama, ağartma, haşılama) vb. faaliyetlerin önlenmesi ve azaltılması suretiyle sürdürülebilir bir sektördür [16]. Üretici ve tüketici boyutuyla "Hızlı moda" olan düşkünlük önemli bir konudur. Çünkü Tekstil/Hazır giyim endüstrisi düşük kaliteli, kısa süreli kullanımı olan, çok sık yenilenen ve hızla artan atıkları ile karakterize edilmektedir ve tüm bunların önlenmesi sürdürülebilirlik açısından büyük bir öneme sahiptir [16][17].

Dünya çapında her geçen saniyede bir kamyon dolusu tekstil ürünü yakılmakta ya da atık sahalarına depolanmaktadır. Günümüzde maalesef tekstil ürünlerinden sadece %1'i kadarının geri dönüştürülebildiği düşünülmektedir. Yeni iş ve tüketim modeli uygulamaları, tekstil ürünlerini sınıflandırma, ileri dönüşüm ve geri dönüşüm artırılarak, tüketicilerin ekolojik ve dönüştürülebilir ürünleri seçmesine olanak sağlanmış olacaktır. Eko-tasarım ve eko-üretim daha geniş bir ürün grubuna uygulanırken, kıyafetler daha uzun vadede dayanacak biçimde tasarlanacak ve üretilecektir. AB Komisyonu araştırmalarına göre tekstil sektörü sürdürülebilirlik ve döngüsel ekonomiye geçiş ile karbon sıfırlandığında küresel karbon emisyonunun düşürülmesinde hacim olarak en etkili olacak 3. büyük sektördür. Tekstil sektörü yalnızca üretim sürecinde bile enerji kullanımı olarak küresel karbon emisyonlarının yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Bu oranın, uluslararası hava ve deniz taşımacılığı toplamından daha fazla olduğu bilinmektedir. Tekstilde yenilenebilir enerjiye geçiş ile 600.000 hanenin sebep olduğu karbon emisyonu kadar azaltım sağlanabilir. Tekstil sektörü sadece üretim süreci içindeki su tüketimi ile üretim endüstrileri arasında 2. sırada, pamuk üretimi en çok su tüketen endüstriyel ürünler arasında 5. sıradadır. Pamuğun geri dönüştürülmesi ile ülkemizde ki ekili alanlardan 766.390 hektar tarım alanını kurtarabilir. Depolanan ve yakıt olarak kullanılan tekstil atıkları yüksek oranda karbon emisyonuna sebep olmaktadır. Küresel karbon emisyonunun %1,9'u düzenli depolama sahalarından salınmaktadır ve düzenli depolama sahalarındaki tekstil atığı miktarı toplamın ortalama %8'idir. Her yıl 1 milyon ton tekstil atığı, ileri dönüşüm, geri dönüşüm ve yeniden kullanıma kazandırma sayesinde kurtarılabilir [18].

Sürdürülebilirlik hedefi olan tüm kurumların, amaçladıkları yolda ilerleyebilmeleri için öncelikli odaklanması gereken somut araçlara, stratejilere ve bilimsel ilkelere ihtiyaçları vardır. Bu araçlar; sertifikalar, standartlar, stratejiler ve ilkelerdir. Bunlar; Endüstriyel Simbiyoz, ISO14001, Çevre Yönetim Sistemleri (EMAS), Yaşam Döngüsü Yaklaşımı (LCA), Factor 10, Sıfır Salınım, Ekolojik ve Karbon Ayak İzi hesaplamaları, Sınırdaki Karbon Düzenlemesi, Islak Prosesi Olan İşletmelerde Su ve Atık Su Yönetimi, Atık Yönetimi ve Sıfır Atık, Beşikten Beşiğe (C2C), Geri Dönüşüm ve İleri Dönüşüm, Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact), Enerji Verimliliği ve Yenilenebilir Enerji, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (CSR), Tekstilde Sürdürülebilir Finansman Ekosistemi, Yeşil Bina Sertifika Sistemleri (LEED, BREEAM vb.), Yerel Gündem 21 (Agenda 21), Adil Ticaret (Fair Trade), Temiz Üretim (Cleaner Production), Eko Verimlilik ve Eko Tasarım vb. Bu araçlar vasıtasıyla, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülemezliğin hangi insani faaliyetler yüzünden gerçekleştiğinin tespiti sürdürülebilir bir dünya için atılabilecek önemli adımlardan biri olacaktır [19], [20]. Bu bağlamda tekstilde döngüsellik adına başlıca yaklaşımlar; Beşikten beşiğe; Belirli bir malzeme için her aşamanın beşik olarak kabul edildiği, yenileme, ileri dönüştürme, geri dönüştürme, döngüsel bir yaşam oluşturma yoluyla atıkların ortadan kaldırıldığı bir ekonomiyi benimsemektir. Endüstriyel simbiyoz; Endüstriyel iş birliği içinde bir şirketin atığının diğerinin hammaddesi olduğu yapıdır. Bu konuda bölgesel veya daha geniş iş birlikleri ile işlenmemiş hammadde ve atık boşaltımına olan ihtiyaç azaltılabilir. Kapalı döngü; Atık suları arıtmak, deşarj ile yeniden kullanıma döndürmek ve ürün dayanımını artırmak sureti ile hammadde tüketimini ve atık oluşumunu azaltmaya odaklanan ters ve ileri lojistiği (tedarik, üretim ve dağıtım) biraraya getiren lojistik süreç sistemidir [18].

Türkiye İhracatçılar Meclisi tarafından Tekstil Sektörü için Sürdürülebilirlik Eylem Planı hazırlanmış, Tekstil ve Hammaddeleri Sektör Kurulu Sürdürülebilirlik Komitesi oluşturulmuştur. Bu komite sayesinde Sürdürülebilirlik alanında uluslararası çalışmaların takip edilerek, firmalara genel ve teknik eğitimler verilmeye, çalıştaylar, webinarlar düzenlemeye çalışılmaktadır. Bu eylem planı doğrultusunda tekstil Sektörü; hammadde ve ürün, tedarik zinciri, döngüsel ekonomi, iklim, su ve enerji, kurumsal sosyal sorumluluk ana başlıkları altında birçok alt çalışma birimi oluşturulmuş sektörün devamlılığına yönelik çalışmaların hızlandırılmasına odaklanılmıştır. Örneğin; "Organik Türk Pamuğu" Sertifikasının uluslararası akreditasyonunun sağlanması, doğa dostu elyaf üretimi bilincinin artırılması, Sürdürülebilir hammadde girişimlerinin ve AR-GE çalışmalarının teşvik edilmesi (Organik üretim, vegan elyaf, kenevir, bambu, bitkisel atıklarından elyaf üretimi vb. Dijital Ürün Pasaportu ile nesnelere interneti (IoT) ve Blockchain teknolojisinin yaygınlaştırılması (Ürünün QR kod ile tüm tedarik zincirine bilgi sağlayan teknolojiler), (Tedarik zinciri haritalama, scorecard vb.), (Yeniden Kullanım, İleri Dönüşüm vb.). Sıfır Atık, Tekstil Geri dönüşüm Merkezi Projesi, bilimsel karbon ayak izi ölçüm ve raporlaması,

karbon emisyonu azaltmaya yönelik araştırmalar, Avrupa Yeşil Mutabakatı "Karbon Nötr" amacı ile dijital teknolojilerin üretim, pazarlama ve satış süreçlerine entegre edilmesi (ERP vb. sistemlerle verimlilik arttırıcı otomasyon sistemleri, digital showroom vb. Boyahane ve diğer işletmelerde dünya genelinde uygulanan çalışmaların ve projelerin takibi ve bu alanlarda su ve enerji tüketiminin azaltılması, Enerji verimliliği ve Yenilenebilir Enerjiye geçiş projeleri için finansman ve destek için kamu ve Avrupa Birliği ile işbirlikleri (Güneş enerjisi, IREC - Uluslararası Yeşil Enerji Sertifikası belgeli enerji kullanımı vb.), Endüstriyel Atıksu Geri Kazanımı (ZLD) sistemlerinin yaygın hale getirilmesi, (ZLD: Atık suları arıtıp yeniden kullanmak ve kalan atıkların da tekrar değerlendirilmesini sağlayan, böylece suyun kapalı bir sistem içerisinde devamlı olarak kullanımını sağlayan uygulama.) Tehlikeli Atıkların Sıfır Deşarjı (ZDHC) için destek sağlama (ZDHC: Endüstriyel atık suyun arıtılmasından sonra ortaya çıkan deşarj suyu ve arıtma çamuru için yapılan testler.) Tekstil sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği risklerinin ortadan kaldırılması ve iş kazalarının önlenmesi, Tekstil işletmelerinde kadın çalışan istihdamının arttırılmasına yönelik projelerin geliştirilmesi gibi son derece kapsamlı çalışmalar yürütülmesi planlanmaktadır. [21].

III. YÖNTEM

Araştırma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Betimsel yöntem içerisinde yer alan tarama modelleri; Birçok elemandan oluşan evren hakkında genel bir kanıya varmak üzere, evrenin tüm üyeleri ya da içinden farklı yollarla seçilecek örneklem üzerinden yapılan tarama şekilleridir [22], [23].

Düzce Ticaret ve Sanayi odasından elde edilen 2022 yılı Mayıs ayı sicil kayıtlarına göre, 7. Meslek grubuna bağlı 87 imalat yapan işletmeden rastgele örnekleme yoluyla seçilen üretici 25 işletmeye yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yapılandırılmış görüşme tekniğine göre daha esnek olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda saptanmak istenen konuya uygun olarak sorular oluşurularak form hazırlanır. Bununla birlikte araştırmacı görüşmenin akışına göre yan ve alt sorulara yönelterek kişinin cevaplarını daha detaylandırmasını sağlayabilir [24]. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, firmaları tanımlayıcı 6 soru ile Sürdürülebilirlik kapsamında; Ar-Ge, Tasarım, Markalaşma, Eğitim, Sendika, Sektörün Sorunları ve Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri ana başlıkları altında toplan 20 sorudan oluşmaktadır.

Çalışma grubu olarak belirlenen bu 25 firmanın yöneticileri ile yüz yüze görüşmeler yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme sorularının cevaplandırılması sağlanmıştır. Görüşmeler sadece üst düzey yöneticiler veya firma sahipleriyle 2022 yılında gerçekeştirilmiştir. Literatür araştırması ve elde edilen veriler ışığında Düzce İlinde Tekstil Sektörünün sürdürülebilirliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

A. ARAşTIRMAYA DÁHİL EDİLEN FİRMALARA İLİŞKİN VERİLER

Araştırma kapsamına dahil edilen 25 tekstil/hazır giyim firmasının sahibi/yöneticisiyle görüşülmüştür.

Araştırma dahilindeki firmaların Düzce ili tekstil sektöründe faaliyet sürelerine bakıldığında; %24'ünün 1-5 yıl, %24'ü 6-10 yıl, %24'ü 11-15 yıl, %28'nin ise 16 yıl ve fazlası olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamındaki firmaların %73 ihracat yapmakta olduğunu, %27'si ihracat yapmadığını belirtmiştir. Araştırmaya dahil edilen işletmelerin %52'si bu sektörde 11 yıl ve üstü süredir var oldukları ve çoğunun ihracat yapan üretici işletmeler olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya dahil edilen; büyük, orta ve küçük ölçekli işletmelerdeki toplam çalışan sayısı 5908 kişidir. Düzce ilinde kayıtlı olarak faaliyet gösteren firmalar da çalışan sayısına oranlandığında çalışanların %55'ine ulaşıldığı söylenebilir.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin %80'inde Kalite Yönetim Sistemi olmasına karşın % 20'sinde bulunmamaktadır. Kalite yönetim sistemi bulunan işletmelerin kurumsal ve büyük ölçekli, gelişmeye açık işletmeler olduğu belirlenmiştir.

IV. BULGULAR

A. DÜZCE TEKSTİL SANAYİNİN MEVCUT DURUMU

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım ve Teşvik Sistemi (2022) Bölgesel Teşvik uygulamaları ile iller arasındaki gelişmişlik farkını azaltmak ve illerin üretim ve ihracat seviyelerini arttırmak hedeflemektedir. İllerin gelişmişlik düzeylerine göre destek oranları değişmektedir. Desteklenecek sektörler, illerin gelişim potansiyelleri ve ekonomik büyüklükleri dikkate alınarak belirlenmiş, iller, SEGE 2017 (Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları) esas alınarak 6 bölgeye ayrılmıştır.

Bölgesel Teşvik Uygulamalarında; iller bazında saptanan sektörlerin, asgari kapasite veya tutarları sağlamaları halinde yararlanacakları destekler; KDV İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti, Vergi İndirimi, Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği, Faiz veya Kâr Payı Desteği (3.,4.,5. ve 6. Bölgelerde), Yatırım Yeri Tahsisi, Sigorta Primi Desteği (6. Bölgede). Genel Teşvik Uygulamaları kapsamında da bölge ayrımı yapılmadan; KDV İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti uygulanmaktadır. Ayrıca Alt Bölge Destekleri kapsamında; “Yatırım OSB/EB’de yapılır veya aynı sektörde yer alan en az beş gerçek veya tüzel kişinin ortağı olduğu yatırımcı tarafından koordinasyon sağlanan bir yatırım olması durumunda, yatırımcılar vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteği açısından bir alt bölgede sağlanan oran ve sürelerde bu desteklerden yararlanabilmektedir. OECD teknoloji yoğunluk tanımına göre orta yüksek teknolojili sanayi sınıfında yer alan ürünlere yönelik yatırımlar, İstanbul dışında 1, 2 ve 3’üncü bölgelerde gerçekleştirilmeleri durumunda 4’üncü bölgede uygulanan bölgesel desteklerden yararlanabilmektedir” [6].

21/08/2020’de yapılan 01/01/2021 tarihinde yürürlüğe giren değişiklik ile Bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında, “1, 2, 3 ve 4’üncü bölge illeri ve ilçelerinde gerçekleştirilecek yatırımlar ilçenin bulunduğu ilin bir alt bölgesine sağlanan bölgesel desteklerden; söz konusu ilçelerin organize sanayi veya endüstri bölgelerinde gerçekleştirilecek yatırımlar ise bulunduğu ilin iki alt bölgesine sağlanan bölgesel desteklerden yararlanır” şeklindedir [6].

Tüm bu veriler ışığında; Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bölgesel Teşvik Uygulamaları kapsamında Düzce İli Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik seviyesi araştırmalarına (SEGE 2017) göre 3. Bölgede yer almaktadır. Düzce İlinde Organize Sanayi Bölgelerinde yer alan İşletmeler ise 4. Bölge kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca İlçeler bazında, 5 ilçesi 4. Bölge, 3 ilçesi 3. Bölge teşviklerden yararlanabilmektedir. Alt Bölge Desteğinden 4. Bölge olarak yararlanabilecek Düzce ili ilçeleri; Çilimli, Kaynaşlı, Cumayeri, Gölyaka, Yığılca’dır.

Düzce İlinde Mayıs 2022 itibariyle, Düzce Ticaret Sanayi Odası Sistemine kayıtlı olan ve bir fiil çalışan 87 Tekstil ve Hazır Giyim işletmesi bulunmakta ve bu işletmelerde ortalama 11 bin kişi istihdam edilmektedir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin 2021 yılı verileri incelendiğinde Düzce İlinde en çok kodlanan 5 faaliyet alanı içerisinde birinci sırayı, 42 kapasite raporu ile iç giyim eşyası imalatı almaktadır.

Tablo 1. İllere Göre En Çok Kodlanan 5 Faaliyet (Düzce İli)

Sıra	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	14.14	İç giyim eşyası üretimi	42
2	16.10	Ağaçların biçilmesi ve planlanması	38
3	14.13	Diğer dış giyim eşyaları üretimi	28
4	13.99	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstillerin üretimi	27
5	16.21	Ahşap kaplama paneli ve ağaç esaslı panel üretimi	20

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sanayi Veri tabanı (2021) [25]

Tablo 1 incelendiğinde illere göre kapasite rapor sayısına göre Düzce ilinden kodlanan ilk 5 ürün içerisinde 1. 3. ve 4. ürün tekstil ve hazır giyim sektöründendir.

Tablo 2. İllere Göre Kodlanan İlk 5 Ürün (Düzce İli)

Sıra	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor sayısı
1	14.14.30.00.01	Tişört, fanila, atlet vs. giyim eşyası; pamuktan (örgü (triko) veya tığ işi (kroşe))	32
2	16.10.10.50.00	Keresteler, testere ile kesilmiş /uzunlamasına yontulmuş, dilimlenmiş/soyulmuş, kalınlığı > 6 mm)	29
3	13.99.11.50.10	Danteller, makine yapımı (parça, şerit veya motif şeklinde)	12
4	14.31.10.33.00	Külotlu çoraplar ve tayt çoraplar, örgü (triko) veya tığ işi (kroşe) sentetik elyaftan yapılmış (tek kat iplik başına 67 dtex küçük ol.)	12
5	31.09.13.00.00	Diğer ahşap mobilyalar (yatak odası, yemek odası, oturma odası, mutfak, büro, tıbbi vb.)	11

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sanayi Veri tabanı (2021)[25]

Tablo 2 incelendiğinde illere göre Düzce ilinde kodlanan ilk 5 üründen 1. Örme veya triko giyim eşyası yada kroşet, 3. Dantel ve şeritler, 4. Külotlu çoraplar ve tayt çoraplar gibi örgü ürünler olduğu görülmektedir.

B. DÜZCE TEKSTİL SANAYİNİN İTHALAT VE İHRACAT İSTATİSTİKLERİ

Tablo 3. Düzce İli Tekstil Ürünleri, Giyim Eşyası ve Deri Ürünleri 2013-2021 İthalat Verileri

İTHALAT	Tekstil Ürünlerinin İmalatı		Giyim Eşyalarının İmalatı		Deri İle İlgili Ürünlerin İmalatı	
	Kg	Dolar	Kg	Dolar	Kg	Dolar
2013	36.106	117.689	637	4.338	22.433	530.474
2014	105.398	786.691	561	7.104	39.878	449.827
2015	103.661	692.369	593	26.170	15.829	335.136
2016	14.101	361.884	2.813	4.140	17.884	358.283
2017	10.995	271.926	315	113.741	22.383	449.277
2018	227.432	1.145.745	1.065	31.309	13.751	308.486
2019	172.056	1.900.189	448	20.962	10.099	196.154
2020	138.801	1.527.462	2.951	31.193	10.146	211.559
2021	857.915	5.597.703	485	14.795	8.589	235.186

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (2022)[26]

Tablo 3’de Düzce ili tekstil ürünleri, giyim eşyası ve deri ürünleri ile ilgili 2013-2021 ithalat verileri incelendiğinde tekstil ürünlerinin imalatında artış, giyim eşyalarının ve deri ile ilgili ürünlerin imalatında ise azalma yönünde dalgalanmalar göze çarpmaktadır. Genel olarak pandemi süreci olarak sayabileceğimiz 2020 yılı için azalma yaşandığı söylenebilir.

Tablo 4. Düzce İli Tekstil Ürünleri, Giyim Eşyası ve Deri Ürünleri 2013-2021 İhracat Verileri

İHRACAT	Tekstil Ürünlerinin İmalatı		Giyim Eşyalarının İmalatı		Deri İle İlgili Ürünlerin İmalatı	
	Kg	Dolar	Kg	Dolar	Kg	Dolar
2013	82.919	795.970	25.976	390.778	2.083	25.948
2014	49.886	647.506	44.355	1.426.409	5.143	40.657
2015	45.227	447.770	119.058	4.481.806	1.059	19.071
2016	189.166	1.347.701	173.002	6.555.640	239	6.018
2017	194.227	1.354.725	285.056	10.453.324	434	2.079
2018	370.899	1.994.566	269.292	11.189.912	516	7.828
2019	283.135	1.374.503	548.818	17.983.692	1.633	15.441
2020	435.872	2.082.972	1.250.946	31.503.973	5.139	32.937
2021	434.480	2.389.504	2.104.045	46.610.016	13.512	74.321

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (2022) [26]

Tablo 4 'de Düzce İli Tekstil Ürünleri, Giyim Eşyası ve Deri Ürünleri ile ilgili 2013-2021 İhracat Verileri incelendiğinde Tekstil ürünlerinin imalatında ve giyim eşyalarının imalatında dolar bazında artış olduğu deri ile ilgili ürünlerin imalatında 2016, 2017 ve 2018 yıllarında düşüş olduğu sonrasında yine ise artış yaşandığı gözlenmektedir. Düzce ilinde Tekstil, giyim ve deri imalatı ile ilgili olarak ihracatın salgından etkilenmediği tabloda açıkça görülmektedir.

Düzce ili özelinde ihracat ve ithalat verileri 2021 yılı temel alınarak karşılaştırıldığında tekstil ürünlerinin ve deri ile ilgili ürünlerin imalatında ithalat rakamlarının ihracat rakamlarından fazla olduğu, giyim eşyaları imalatında ise ihracatın, ithalattan açık ara fazla olduğu belirlenmiştir.

C. DÜZCE İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN FİRMALARA İLİŞKİN VERİLER

Gelişmekte olan ülkelerde lokomotif sektör olarak görülen Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü Türkiye ve Düzce'de de uzun yıllardır varlığını sürdürmektedir.

Düzce ilinde faaliyet gösteren tüm tekstil firmaları incelenmiş, faaliyet alanlarına göre firma sayıları ile çalışan sayıları Tablo 5. verilmiştir.

Tablo 5. Düzce İlinde Faaliyet Gösteren Tekstil Firmaları

İŞLETME FAALİYET ALANI	Firma Sayısı	Çalışan Sayısı
Geri Dönüşüm (Elyaf Üretimi ve İplik Üretimi)	3	591
İplik üretimi	2	207
Dokuma kumaş üretimi	1	16
Örme kumaş (Triko) üretimi ve konfeksiyon	2	403
Konfeksiyon (Örme Hazır giyim)	17	2446
Konfeksiyon (Dokuma Hazır giyim)	8	1155
Konfeksiyon (Örme-Dokuma Hazır giyim)	14	2887
Konfeksiyon (İç giyim)	5	392
Deri- Konfeksiyon Üretimi	1	501
Çorap Üretimi	1	880
Halı Üretimi	2	385
Tül, Brode, Dantel ve Fisto	25	688
Boyama-Yıkama Terbiye İşlemleri	1	34

Terbiye İşlemleri (apreleme) Eskitme, Zımparalama	2	35
Nonwoven, kaplama ve suni deri	1	91
Elbise Kılıfı	1	54
Temizlik Bezleri ve Paspas Üretimi	1	51
TOPLAM	87	10816

Kaynak: *Düzce Ticaret ve Sanayi Odası Sanayi (2022) [27]*

Tablo 5.'e bakıldığında özellikle Hazır Giyim/Konfeksiyon firmaları ile Tül, Brode, Dantel üretimi yapan firmaların ağırlıkta olduğu, çalışan sayısında yine Hazır Giyim/Konfeksiyon firmalarının önde olduğu görülmektedir.

C.1. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kapsamında işletmelerin % 80'i çeşitli çalışmalar yaparken, %20'sinin yapmadığı saptanmıştır. Bu konuda çalışmaları olan firmaların tamamı kurumsal yapıya sahip, büyük ölçekli, Dünyaca tanınan büyük markalarla ihracat yapan firmalardır. Firmaların bu büyük markalar ile çalışmayı sürdürebilmek adına, müşterileri tarafından istenen tüm sertifika ve belgelendirmeleri almakla yükümlü oldukları bilinmektedir. Örneğin; Higg Index, organik üretim sertifikası, ekotex vb. Sürdürülebilirlikle ilgili yaptıkları çalışmalar incelendiğinde büyük kısmının çevre belgelendirme sistemine sahip oldukları, geri dönüşüm firmaları ile çalıştıkları, sıkı atık politikası ile çevre dostu ekolojik üretim (Organik ve geri dönüşüm odaklı üretim), yenilenebilir enerji kullanımına yönedikleri, bazı atıklarını, enerji ve buhar üretiminde kullandıkları, geri dönüştürmeyecek atıkları ise çimento fabrikaları veya enerji biyokütle santrallerine göndererek sanayi tipi atıklar konusunda mevzuatı uyguladıkları belirlenmiştir.

Firmaların %30'u önümüzdeki 3-4 yıl içinde enerji (elektrik, doğalgaz ve su tüketimini) azaltıcı çalışmalar ve verimlilik artışı ile pazardaki payını yükseltmek istemektedir. Tamamen ekolojik olacak olan yeşil bina için planlı çalışmalar yürütülmektedir. Hâlihazırda fabrikalarında ve bundan sonra kurulacak fabrikalarda ısıtma ve elektrikte güneş enerji sistemleri ile enerjiyi kendileri üreterek, enerji tüketimi az cihaz kullanımı ile verimlilik artışı ayrıca yağmur suyu biriktirme depoları ile ilgili çalışmalar planlanmaktadır.

Tekstilde ileri ve geri dönüşüm, malzemelerin ömrünü uzatırken, üretim sırasında çıkan atıkların da yeniden üretime dâhil edilmesiyle hammadde tüketimini azaltmakta ve atık maliyetlerinden korunmada önemli bir rol oynamaktadır [28]. Düzce ilinde faaliyet gösteren firmalar arasında kuruluş amacı tamamen geri dönüşüm olan, kumaş atıkları ile PET şişelerden elyaf ve iplik üreten Dünyada sayılı firmalardan biri bulunmaktadır. Görüşme yapılan firmaların önümüzdeki 5-10 yıl içinde eğilimleri incelendiğinde; Teknolojik gelişme %20, kalite yükseltimi %18.5, yeni pazarlar % 17.1, kapasite yükseltimi % 14.2, ürün geliştirme %14.2, yeni bir sektöre geçme %8.6, maliyeti düşürme %1.4, markalaşma %1.4, daha nitelikli markalar ile çalışma %1.4, istihdamı artırma %1.4, çalışanların niteliğini artırma %1.4 gibi amaçları olduğu belirlenmiştir.

C1.1.Ar-Ge / Ür-Ge ve Proje

Araştırma dahilindeki firmaların %32'sinde AR-GE departmanı var olması karşın % 68'inde bulunmamaktadır. AR-GE departmanı bulunmayan firmaların %70'i kurmayı da düşünmediklerini dile getirmişlerdir. İşletmelerde yapılan AR-GE çalışmalarının amaçları incelendiğinde; ilk olarak üretim maliyetlerini düşürmek (n=9), standartlara ve mevzuata uygun üretim yapmak (n=7), enerji tüketimini azaltmak (n=7), ihracatı arttırmak (n=7), yeni ürünler geliştirmek ve yeni pazarlara girmek (n=6), üretim teknolojilerini ve ürünleri geliştirmek (n=5), AB projeleri, DPT, TÜBİTAK, Sanayi Bakanlığı vb. desteklerden yararlanmak (n=3), kalite hedeflerini tutturmak (n=1), ve verimliliği arttırmak (n=1) olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin %40'ının bünyesinde ÜR-GE birimi var olmasına karşın % 60'ın da bulunmamaktadır. ÜR-GE birimi olmayan firmaların %75'i ÜR-GE departmanı kurmayı da düşünmediklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca firmaların %50'si Kosgeb, Tübitak, AB Projeleri vb. desteklerden yararlanmalarına rağmen, % 64'ünün Kosgeb, Sanayi Bakanlığı, Tübitak, AB Projeleri vb. destekler konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir.

C.1.2. Tasarım ve Markalaşma

İşletmenizde tasarım departmanınız var mı sorusuna yöneticilerin %60'ı 'Evet' cevabı verirken %40'ı 'Hayır' cevabı vermiştir. Tasarım departmanı olan firmalardaki tasarım çalışanları ile ilgili bilgilere başvurulduğunda; firmaların büyük kısmında tasarım departmanlarının Merkez ofislerde (İstanbul) bulunduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte işletmenizin kendine ait markası var mıdır? Sorusuna verilen cevaplara bakıldığında tasarım departmanları olanların kendi markalarının da olduğu saptanmıştır. Tasarım departmanı ve markası olmayan firmaların %40 markalaşmayı düşündüklerini ve çalışmalarına başladıklarını dile getirmişlerdir.

Düzce ilinde faaliyet gösteren işletmelerin %73'ü büyük ve önemli markalar için üretim yapan ihracatçı konumundadırlar. Bu durum tekstil sektörünün Düzce ili içinde önemli lokomotif sektörlerden biri olduğunun göstergesidir. Bu durumun ne kadar devam edeceği kestirilememekte, bu sebeple firmaların başka markalar için üretimleri devam ederken bir yandan da tasarım ve markalaşma çalışmalarına yönelmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

C.1.3. Eğitim

Araştırma kapsamındaki işletmelerin %90'ının çalışanlarına eğitim verdiği yada verdirmekte olduğu belirlenmiştir. Firmaların %90'ı çalışanı; işe ilk girdiğinde işletme hakkında bilgilendirildikten sonra, işyeri davranış eğitimi, fabrika içi ve dışı kuralları eğitimi, işçi sağlığı ve güvenliği vb. bir çok eğitim vermekte, sonrasında çalışma deneyimine göre mesleki anlamda iş başında eğitimlerden geçirmektedir. Bu eğitimlerin ortalama her yıl her çalışan için tekrarlanmakta olduğu belirlenmiştir. Bunların dışında; İşçi sağlığı ve iş güvenliği, yangın söndürme, acil müdahale, ilk yardım, iletişim eğitimi, bilgi güvenliği eğitimi, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, bağımlılık ile ilgili eğitimler, rüşvet önleme politikası eğitimi, kadın hakları eğitimi, kadın istihdamı ve kadın liderliği eğitimi, AÇEV, kalite eğitimi, müşteri bazlı kalite eğitimleri, çevre eğitimi, yalın üretim, sürdürülebilirlik ve sertifikalandırma ile ilgili eğitimler; GOTS, OCS, RCS, GRS vb. Çoğunluğu iş başı eğitimleri olmak üzere mesleki eğitimler (kesim, dikiş, ayakçılık eğitimi, yarma, traş, boyama, yapıştırma, iplik, iğne, kumaş, singer, overlok, reçme, punteriz, ürün güvenliği, küçük makas ve işaret iğnesi prosedürü, cam sert plastik kullanımı eğitimi, kırık iğne prosedürü) gibi bir çok farklı eğitimin verilmekte olduğu saptanmıştır. Tüm bu eğitimlerin yanısıra belli aralıklarla koordinasyon ve motivasyon toplantılarının yapılmakta olduğu belirlenmiştir.

C.1. 4. Sendika

Araştırma kapsamındaki işletmelerin % 68'inin bünyesinde sendikali çalışan olmamasına karşın, %32'sin de bulunmaktadır. İşletmelerin sendikaya bakışları değerlendirildiğinde % 44'ünün pek olumlu bakmadığı, %37, 5'unun olumlu ve %19'unun çekimser kaldığı belirlenmiştir. Bu durumun belirleyicisi olarak; sendikali çalışanları olsun olmasın işletmelerin büyük çoğunluğu, çalışanlarının haklarını savunduklarını, gerçekten çalışanın hak ve çıkarlarını gözeten sendikalar ile paydaş olduklarını ve aynı amaç doğrultusunda çalıştıklarını bunun dışındaki sendikalara çokta sıcak bakmadıklarını dile getirmişlerdir.

Sürdürülebilirlik en genel anlamıyla var olan bir işletme, durum ve varlıkların devamlılığının sağlanabilmesi olarak tanımlanmaktadır. Düzce ilinde tekstil sektörünün devamlılığının sağlanabilmesi için sorunları da incelenmiş, bu sorunlar ve sorunlara uygun çözüm önerileri maddeler halinde verilmiştir.

D. DÜZCE İLİNDE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI

Düzce ili tekstil sektörünün sorunları arasında en çok dile getirilenin çalışan sorunu olduğu belirlenmiştir;

İşletmelerin % 80'i çalışacak eleman bulmada zorluk yaşamaktadır. Çalıştırılacak pozisyon olarak ele alındığında; %54 işçi, %19 tekniker/teknisyen, %11 mühendis, %11 idari personel, %5 tasarımcı bulmada zorluk yaşandığı saptanmıştır. Özellikle işçi açısından, gerçekten çalışmak isteyen, nitelikli, deneyimli (kalifiye) dikim operatörü diğer bir deyişle makineci, overlokçu, reçmeci, punterizci ve kesimci konusunda sıkıntı yaşandığı, idari personel için ise İngilizce bilen idarecilere ihtiyaç olduğu bu konuda ciddi sıkıntılar yaşandığı belirlenmiştir.

İşletmelerde çalışanlar ile ilgili karşılaşılan sorunların başında %23 ile devamsızlık, %22 iş ahlakının olmayışı, %20 aidiyet hissetmeme, %15 niteliksizlik, %13 iletişimsizlik, %1,7 öğrenmeye kapalı olma, %1,7 iş çok burası olmasa başka yerde çalışırız özgüveni, %1,7 sorumsuzluk, kayıtsızlık, geçimsizlik, dedikodu, %1,7 cahilce bir özgüven, %1,7 fındık (ekstra bir gelir kapısı olmasının disiplinli çalışmayı engellemesi) gelmektedir. Devamsızlık konusu incelendiğinde, keyfi işe gelmeme, özellikle yazın fındık toplama, kış hazırlıkları (ekmek günü, salça günü, yufka açma), düğün, cenaze vb. için işe gelmedikleri ve bu durumu sorun olarak görmedikleri belirlenmiştir.

Sadece bu bölgeye özgü olmamakla birlikte, çalışan ve çalışmayan bireylerde çalışma kültürünün oluşmamış olması önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Bu sorunun altında tarım kültüründen sanayi kültürüne tam anlamıyla geçilememesi ve çalışanların tarımdan elde ettikleri gelirlerini güvence olarak görmeleri yatmaktadır. Bununla birlikte çalışanların çalışmayı farklı şekilde algılamaları, çalışmayı bir ihtiyaç yada gereklilik olarak görmemeleri örneğin; iş ortamını sosyalleşme aracı olarak kullanmaları, işi hobby olarak görmeleri, cep telefonu veya bilezik almak, borç ödemek vb. sebeplerle işe girip gereken parayı elde ettikten hemen sonra çıkmaları gibi. Tüm bu örneklerden ortaya çıkan durum ise insanların çalışmayı yaşam felsefesi olarak benimsememiş olmaları, işin amaç değil araç olarak görüldüğüdür. Tüm bunların yanında bölge halkının asgari ücreti az, çalışma saatlerini çok bulmaları dolayısıyla tekstil sektörünü tercih etmemeleri, emek yoğun bir sektör olan tekstil sektörü yerine cafe yada mağazalarda çalışmanın daha cazip gelmesi, Düzce ilinin hızlı bir gelişim göstermesi dolayısıyla işsizlik oranlarının azalması sonucu sektörde çalıştıracak eleman sıkıntısı yaşanmaktadır. Çalışan elemanlar ile ilgili olarak; birçok firma özellikle kadın çalıştırmak istediklerini, Düzce ilinde erkeklerin çalışmayı sevmediklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca; "Dikiş makinesini "ALLAH" kadınlar için yaratmış, kadınlar ince motor hareketler ile son derece hassas ve kaliteli işler çıkartıyorlar" şeklinde geri bildirim alınmıştır.

Bölgenin birçok farklı sektörde çokça ve kontrolsüz yatırım alması dolayısıyla çalıştıracak eleman bulmakta zorluk çekilmesi, nitelikli beyaz yaka çalışanın yetersiz olması ve nitelikli çalışanların çalışmak için Düzce ilini tercih etmemesi ayrıca firma sayısının fazla olması nedeni ile mavi yaka sadakati düşük seviyede olması gibi sebeplerle bazı firmalar çalışanlarının bir kısmını başka illerden getirttiklerini belirtmişlerdir.

Çalışanların yasal ve yasal olmayan yollarla çıkar sağlamaya çalışarak işletmeleri sıkıntıya sokmaları örneğin hasta olmadıkları halde çok kolay şekilde sağlık raporu alabilmeleri sorunlardan biridir. Devletten haksız yere alınan raporun maliyeti yine devletin kasasından çıkmakta, hem devlete hem işverene maddi külfet olarak geri dönmektedir. Bunun yanında üretimde ciddi aksamalara sebep olmaktadır.

Sendikalar, çalışanların her türlü hak ve çıkarlarını korumak, sorunlarını çözmek amacı ile kurulmuş birimlerdir. Türkiye' de büyük bir kesim bazı sendikaların amacına hizmet etmediğini düşünmekte, sendika olmadan da çalışanlarının haklarını vermekte olduklarını belirtmektedir. Çalışan açısından ele alındığında; sendikaya üye olan işçi, işverene karşı dokunulmazlık kazandığını zannetmekte, iş hukukunu sadece karşı tarafın uyması gereken yükümlülükler olarak görmekte, kendi yükümlülüklerini

öğrenmekten ve yerine getirmekten kaçınılmaktadır. Bu durum sendikaların çalışanlar tarafından araç olarak kullanılmakta olduğu fikrini doğurmaktadır. Bu açıdan sanayicilerin değindikleri diğer önemli bir nokta da çalışanların haklarını savunurken işverenin haklarının da göz ardı edilmemesidir.

Bazı yöneticiler; Düzce de tekstil üretimi vb. farklı alanlarda üretim yapmanın çevresel faktörler, verimli topraklar ve İSKİ'den dolayı, içme suyu havzasında tekstil üretiminin yapılmasının çok doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmemektedir.

Düzgün bir kanalizasyon altyapısının olmaması, atık su deşarj ünitelerinin yaygın olmaması, sistemli bir alt yapının olmaması, var olan alt yapı problemleri ve sürekli elektrik kesintileri üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye de brode üretiminin en yüksek olduğu 3. il olmasına rağmen Düzce'de pazarlama ve satış faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği ortak bir mecranın bulunmaması da önemli sorunlar arasındadır.

Sadece parası olup tekstil sektörüne giren insanların firma sahibi olması ve piyasayı bozması, kurumsal olmayan kısa süreli açılıp kapanan firmaların diğer firmalar hakkında olumsuz bir önyargı oluşturmaktadır. Başka illerde merdiven altı olarak tabir edilen kayıt dışı işletmelerin vergisiz, sigortasız şekilde çalışmaları ve vergilerini ödeyen firmalara göre daha çok üretim yaparak haksız kazanç elde etmeleri, Düzcenin büyüüp gelişmesiyle birlikte işçilik masraflarının ve üretim maliyetlerin artması sonucu bu tarz firmalarla rekabet edilememektedir.

İl organize sanayi bölgelerinde kira bedelleri çok yüksek olmakla, bazı ilçelerde organize sanayi bölgeleri bulunmamaktadır. Ayrıca işletmelerin personellerine kreş desteği verememeleri de sorunlardan biridir.

E. DÜZCE İLİNDE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN SORUNLARINA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Araştırmaya dahil edilen firma yöneticilerinin, Düzce ilinde tekstil sektörünün sorunlarına yönelik çözüm önerileri maddeler halinde verilmiştir:

Meslek liselerinin müfredatlarının paydaşlarla birlikte yeniden yapılandırılması sağlanmalı, sayıları artırılmalı ve Eğitim-sanayi işbirlikleri geliştirilmelidir. Öğrencilerin bu mesleklere özendirilmesi sağlanmalıdır. Meslek okulları özellikle tekstil ve diğer bölümlerden meslek liselerinden mesleği bilen ve isteyen öğrencilerin işletmelere gelmesi sağlanmalıdır. Ekti (2017) raporunda belirttiği gibi; üniversite sanayi işbirliği artırılmalı, sektör kümelenmelerini sağlamak için tekstil ve hazır giyim üniversiteleri açılmalıdır [2].

Mevcut sistemde mesleki yeterliliği olmayanlara mesleğe en az 10-15 yılını adanmış kalfalık ve ustalık belgesi olan ustalar tarafından mesleki kursların verilmesi sağlanmalıdır.

İş tecrübesi olmayan, ya da az olan çalışanlar için yada daha nitelikli elemanlar yetiştirmek için; mesleki eğitim, iş başında uygulamalı eğitim çalışmaları, seminerler ayrıca bilinçlendirme programları yapılmalıdır.

Meslek liselerinde makineci eğitimi bölümleri (düz dikiş makinesi, overlok, reçme, remayöz, brode, tül, dantel, kopanaki, fisto makineleri) açılmalıdır.

Çıraklık eğitim merkezleri ile işletmeler protokoller yaparak iş başında uygulamalı meslek edindirme kursları yapılabilir.

İş ve işçi bulma kurumunun kendi bünyesinde eğitim birimi açılabilir, İşkur üzerinden mesleki eğitimler verilebilir.

Genç kuşağın eğitimini sektörel bazda yaparak okul ve okuldan sonra açılacak kurslarla insanlar firmalara kazandırılabilir. Mesleki eğitim verilen yükseköğretim kurumlarında 3+1 (ön lisan) ve 7+1(lisans (bir dönemin tamamen işletmelerde geçirildiği) eğitim programlarına geçilerek iş başında eğitim ile istihdam olanakları artırılabilir.

Orta yaş ve üstü bireylerin iş bilgilerini arttırmak için özel kurslar açılarak, mesleki eğitimler verilerek istihdam edilmeleri sağlanabilir.

Çalışan çalışmayan her bireye çalışma kültürü (sanayi kültürü) kazandırmak üzere eğitimler, bilinçlendirme toplantıları, çalışmanın önemine yönelik seminerler düzenlenmelidir. Düzce ilinde çalışma kültürünün 10-15 yıl öncesinden daha iyi olduğu bu kültürün sadece zaman ve eğitimle kazandırılabileceği unutulmamalıdır. Aksi takdirde insanların yerine makineler, otomatlar yerleştirilerek bu sorun ortadan kaldırılabilir.

İller bazında; “sadece çalışacak sayıda ve vasıfta eleman talebine uygun işyerine teşvik verilmelidir. Maalesef ülkemizde sanayi tesisleri organizasyonunda yapılan fizibilite çalışmalarında; çalıştırılacak insan faktörü göz önünde bulundurulmamaktadır. Düzce’de olduğu gibi yetersiz sayıda çalışmaya "elverişli/istekli/ihitiyaç sahibi" işçinin az olduğu yörelerde ister istemez eleman tedariki konusunda sıkıntı yaşamakta, kalifiye olmayan elemana bile kalifiye eleman kadar maddi/manevi kıymet verilmesine yol açmakta, çalışanlar kendilerini vazgeçilmez olduklarına inandırmaktadır. Ayrıca yine Düzce gibi tarım ile bağlantılı insanların çoğunlukta bulunduğu yörelerdeki sanayileşmede, çalışan tarafı ister istemez sorunlu olmakta, çalışanlar ile çalıştıranlar arasındaki iş ilişkilerinde iş hukuku ve çalışma alışkanlıkları yönünden uyum problemleri yaşanmaktadır.”

Devlet olarak; işçi haklarına saygı duyulduğu kadar işveren haklarına saygı duyulmalı ve önem gösterilmelidir. İşsizlik maaşı ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Ücretlendirmelerin asgari ücrete göre değil yetkinliğe göre uygulanmalıdır. Ayrıca asgari ücretin yetkinlik kazanma ücreti olarak benimsenmesi, asla aile geçindirecek bir ücret olarak görülmemesi bir gerekliliktir.

Devlet teşvikleri, istihdama ve sürdürülebilirliğe göre ayarlanıp verilmelidir. Devlet teşviklerinin devamlılığı sektörde kalıcılık ve gelişim anlamında bir gerekliliktir. Teşvik; özellikle istihdama yönelik olmalı, SGK primlerinde devlet desteği artırılmalı, enerji maaliyetlerin de devlet desteği devam etmelidir.

Düzce ili tekstil komitesinin daha aktif ve daha geniş kapsamlı çalışması sorunların çözümü için yeterli olacaktır. Düzce’ de sanayiciler ve kurumlar arası (Valilik, Belediyeler, TSO, Üniversite) iletişimin artırılması, mesleki bazda panel ve çalıştayların arttırılmasının sağlanmasıyla sorunlar daha net ortaya konulup çözüme kavuşturulabilir. Düzce TSO tarafından 2017 yılında Üniversite işbirliği ile SWOT analizi çalışması yaptırılmıştır [29]. Bu çalışmaların devamlılığının sağlanması beklenmektedir.

Özellikle belediyelerden alt yapı ile ilgili sıkıntıların giderilmesi beklenmektedir. Çevre düzenlemesi ve başı boş köpeklerin kontrol altına alınarak daha nezih ortamların sağlanması istenmektedir.

Tekstil sektörü sürdürülebilirlik eylem planı doğrultusunda, tekstil/hazır giyim işletmelerinde kadın çalışan istihdamının arttırılmasına yönelik projelerin geliştirilmesi kapsamında [21]; çocuk kreşlerinin yaygınlaşması ve kreş saatlerinin özel sektör çalışanlarına uygun hale getirilmesi ve il ve ilçelerde, çalışan ve işveren için kreş konusunda kolaylık sağlanması beklenmektedir. Böylelikle kadın istihdamının arttırılması sağlanabilir.

Belediyelerin sanayicilere, vergilerde daha makul ücretlendirme yapmaları beklenmektedir.

Düzcenin köy ve beldelerde yaşayan çalışmaya müsait insanları (ev hanımları) işe yönlendirme projeleri başlatılmalıdır. Bunun için büyük firmalarla üniversite ve belediyeler arasında protokoller yapılarak projeler gerçekleştirip çalışmaya uygun bireyler sektöre kazandırılabilir.

Sorunların acilen Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına iletilmesi, Kanunların sadece çalışanları değil işverenleri de düşünerek yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

İşsizlik maaşının daha doğru kullanılması için çalışmalar yapılmalı, ayrıca valilik tarafından haksız rapor alımlarının çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

İşletmeler; sendikaları daha verimli ve huzurlu bir çalışma ortamı yaratmak, üretimi arttırarak, maliyetlerinin azaltılmasını sağlamak ve sürdürülebilirlik açısından paydaş olarak görmeliler. Sendika, işçiye kurumsal kimlik ve bağlılık kazandırarak kazan/kazan prensibi ile çalışmalıdır. Sendikalar ve işçi hakları konusunda çalışanlara eğitimler verilmeli, bilinçlenmeleri sağlanmalıdır.

Bazı firmalar kendi bünyelerinde oluşturdukları eğitim bantları sayesinde Meslek liseleri, ön lisans veya lisans mezunlarına eğitim vererek usta öğreticilik belgelerini alma yolunda destekler sağlamaktadır. Bu uygulamanın diğer firmalara öneri olarak sunulması sağlanmalıdır.

Çalışanların devamsızlık yapmalarını engellemek, firmanın çıkarları ile kendi çıkarlarının aynı olduğu gösterebilmek ve onlara aidiyet duygusu kazandırmak üzere her firma kendi içinde eğitimler verebilir ya da farklı çalışmalar yapabilir.

Bazı firmalar istihdamı arttırmaktan ziyade varolan çalışanlarının yetkinliğini ve aidiyet duygusunu arttırmaya yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Örneğin; 360 derece etkinliği ve yönetime isimsiz mektup yazdırma, her gün en az 5 çalışanla görüşerek durum saptama, yetkinlik, devamlılık, üretim performansı vb. konularda prim ödemeleri, hatta haftanın 2 günü ücretsiz psikolog veya çalışanların çocuklarına yönelik pedagoğ hizmeti vb. Bu uygulamaların diğer firmalarda da hayata geçirilebilmesi için çalışmalar başlatılmalıdır.

Birçok firmanın yaptığı gibi; senelik izinlerin, doğru bir planlama ile toplu şekilde fındık mevsimine göre ayarlanması sağlanabilir.

V. SONUÇ

İnsanlık var olduğu sürece devamlılığı olacak iki sektörden biri Tekstil ve Hazır Giyim sektörüdür. Çünkü insanlar varlıklarını sürdürebilmek için öncelikle yemek yemek ikinci olarak giyinmek zorundadırlar.

Türkiye'yi kalkındıran sektörlerin başında; inşaat sektörü ikinci sırada tekstil sektörü yer almaktadır. Tekstil sektörü Düzce ve Türkiye'nin her yerinde istihdam sağlandığı sürece durmayacak bir sektördür.

Araştırmaya dâhil edilen işletmelerin üretim merkezi olarak Düzce ilini seçme nedenleri incelendiğinde; en önemli sebep olarak devlet teşvikleri ve konumu peşi sıra üretim girdileri ve pazar olanaklarına yakın olması gelmektedir. İstanbul ve limanlara yakın olmasının, lojistik anlamında büyük kolaylıklar sağlaması, yerel yönetimlerin sağladığı olanakların yanında, bazı yöneticiler özellikle memleketlerini kalkındırmak üzere fabrikalarını burada açtıklarını dile getirmişlerdir. Düzce ilinin coğrafi konumu; lokasyon olarak İstanbul 'a (ticaret merkezlerine), limanlara ve pazara yakın olması, onu sektörel anlamda lojistik olarakta avantajlı kılmaktadır. Ayrıca Düzce halkı coğrafi bölgeden kaynaklı olarak tekstile yatkın olarak nitelendirilmektedir.

Tekstil sektörü genel olarak emek yoğun bir sektör olduğu için her zaman insan gücüne ihtiyaç duymaktadır ve nüfus artmadığı sürece bu talebe Düzce'nin karşılık vermesi pek olası görünmemektedir. Ayrıca yıllar geçtikçe insanlar daha rahat çalışabilecekleri, daha yüksek gelirler elde edebilecekleri işlere talip olmaktadır bu da ilerleyen yıllarda ilimizde tekstil sektörünün yavaş yavaş azalacağı düşüncesini doğurmaktadır.

Düzce ilinde tekstil/hazır giyim sektörünün en az beş yıl daha gelişerek devam edeceği varsayılmaktadır. Birçok farklı alanda yatırımların olduğu orantısız bir büyümeden söz edilmektedir. Nüfusun artan fabrikalar ile birlikte bunu kaldıramayacağını düşüncesi hâkimdir. Bu öngörü doğrultusunda personel ile çalışmanın sürdürülebilir olmadığı düşünen birçok firma 6-8 kişinin yapacağı işi yapabilecek otomasyon sistemlerine geçme konusunda çalışmalarına hız vermiştir.

Devlet teşviklerinin devam etmemesi durumunda sektörün gerileyebileceği unutulmamalıdır. Sektörün ilerleyebilmesi için özellikle istihdam, enerji maliyetleri ve SGK ile ilgili teşviklerin artırılması ile ilgili istekler göze çarpmaktadır.

Düzce ilinde birçok benzer firma olması sebebiyle bir piyasa oluşmuş olması böylelikle firmaların arasındaki (üretim için) iletişim ve yardımlaşma ile kolaylıkla alt işveren bulunabilmektedir. Bunun yanında doğası ve çevresinin güzelliği ile firmalar müşterilerine organik ürünler sunabilmektedirler.

Bölgemiz halkına; çalışma kültürünün kazandırılması için çalışmalar yapılmalıdır. Çalışan çalışmayan herkese, çalışmanın herhangi birinin boyunduruğu altına girmek olmadığı, çalışmanın, üretmenin insanlığa faydalı olmak anlamına geldiği, çalışarak, üreterek gelecek nesillere ve vatana millete faydalı olunabileceğini sanayi kültürünü henüz benimseyememiş insanlara anlatmak ve bunun önemine varmalarını sağlamak gerekmektedir. İnsanlara bu yönde eğitimler verilmesi büyük bir gerekliliktir.

Dünya ve Türkiye tekstil sektörü sürdürülebilirlik eğilimleri açısından Düzce ili incelendiğinde;

1. Tüketicilerin büyük çoğunluğunun çalışanlarına iyi ve adil davranan markalardan alışveriş yapmayı tercih ettikleri görülmektedir. Düzce ilinde faaliyet gösteren firmaların sürdürülebilirlik kalkınma amaçlarının birçoğu uygulama noktasında çalıştıkları söylenebilir.

2. Dünyaca ünlü bazı markaların konsept mağazalar ile kullanılmış ürünü tamir ederek yeni bir ürün olarak sektöre kazandırma çalışmaları bulunmaktadır. İleri dönüşüm olarak planlanan konsept mağazalar gelecekte tüm markalar tarafından benimsenerek; fabrikalarda tasarım ve teknoloji odaklı moda uyguna ileri dönüşüm departmanlarının kurulması söz konusu olacaktır.

3. Küresel bazda diğer bir gelişme Hazır giyim sektöründe akıllı üretim konusundadır. İşletmeler daha akıllı üretim ve tedarik zinciri için otomasyon, yapay zekâ, 3 boyutlu yazıcı ve robotik yatırımlarına yönelmektedir. Düzce ilinde faaliyet gösteren hazır giyim işletmelerinden biri kendi sektörü için yazılım ve otomasyon sistemleri üretip satmak adına ciddi çalışmalar içindedir. Diğer firmalara örnek olması sağlanmalıdır.

4. Son dönemlerde Türkiye tekstil sektörü ile eğilimleri takip eden ülke konumundan moda eğilimi oluşturan ülke konumuna geçmiştir. Bugün artık Türk tekstil/ hazır giyim sanayicileri yurt dışında tasarlanan teknoloji ve ürünler yerine kendi tasarımlarını üretmeye ve satmaya başlamıştır. Bu kapsamda Düzce ilinde yer alan özellikle hazır giyim firmalarının acilen tasarım ve markalaşma çalışmalarına hız vermesi önem arz etmektedir. Düzce ilinde bu konuda tasarım teşviki alan firmalarda bulunmaktadır.

5. Üretim, pazarlama, lojistik ve ofis içinde dijitalleşme daha fazla artacak sektörde yer alan tüm firmaların rekabette yerlerini alabilmeleri için bu konuda yatırıma yönelmeleri gerekecektir. Bu açıdan Düzce ilinde faaliyet gösteren tekstil hazır giyim firmalarının üniversite ile işbirliği dâhilinde projelere yönelmeleri bir gerekliliktir[30].

Tüm bunların dışında Dünyamızın sürdürülebilirliği açısından ele alındığında son derece sulak ve verimli arazileri ile tarım bölgesi olan Düzce ovasının birçok farklı sektörün yer aldığı fabrikalar ve organize sanayi bölgeleri ile yanlış değerlendirildiği düşüncesi hâkimdir.

Düzce Tekstil/hazır giyim sektörü büyük markalara üretim yapmakta, kaliteli iş ve ürünler çıkartabilmektedir. Ülke ve bölge olarak ürün kalitesinin çok iyi olduğu bilinmektedir. Eğer ciddi eğitim programları ile çalışanların bilgilendirilmesi sağlanır, mesleki eğitim ile kalifiye çalışanlar artırılır,

doğru kişi doğru yerde çalıştırılır, nüfus artışı sağlanır ise Düzce, Denizli gibi veya daha gelişmiş bir tekstil merkezi olabilir.

VI. KAYNAKLAR

- [1] Tüik, (2023) Düzce İli Nüfus Sayıları (2018-2022), [evrimii]. Erişim: <https://cip.tuik.gov.tr/>
- [2] Uzm. E. Ekti. Tekstil Sektörü Raporu Sektörel Raporlar Serisi V, T.C. Doğu Marmara kalkınma Ajansı Düzce Yatırım Destek Ofisi, Türkiye, Rapor, 08.11.2013.
- [3] Tekstil Sektörü Analiz Raporu ve Kılavuzu TR32 Bölgesi (Denizli, Aydın, Muğla). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, Türkiye, Rapor, 2021
- [4] McKinsey & Company, (2020) Modanın Durumu, [Online]. Available: <https://www.mckinsey.com/tr/our-insights/turkey-is-among-the-fashion-industrys-most-promising-sourcing-points>
- [5] Tekstil Sektörü Analiz Raporu ve Kılavuzu TRB1 Bölgesi (Malatya, Elazığ, Bingl, Tunceli) ve TRB2 Bölgesi (Van, Bitlis, Hakkri, Muş). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, Türkiye, 2021, Ankara. Sayfa 23-27.
- [6] Anonim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yatırım ve Teşvik Uygulamaları Ocak. Ankara., Türkiye: PPT Sunumu (2022). [evrimii]. Erişim: www.sanayi.gov.tr
- [7] İhkib Arge, “Hazirgiyim Ve Konfeksiyon Sektörü 2022 Nisan Aylık İhracat Raporu” İhkib Ar-Ge Őubesi,Türkiye, Rapor, 05, 2022.
- [8] İhkib, 2022 Ocak-Mart Hazır giyim Ve Konfeksiyon Sektörü İhracat Performans Değerlendirmesi. İstanbul Hazır Giyim Ve Konfeksiyon İhracatçılar Birliği, Türkiye, Rapor, 2022.
- [9] İthib, 2023 Ocak-Mart Hazirgiyim Ve Konfeksiyon Sektörü İhracat Performans Değerlendirmesi. (2023) [evrimii]. Erişim: <https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2023/05/09/2023-1-hazirgiyim-ve-konfeksiyon-sektoru-ocak-mart-donemsel-bilgi-notu-202305090115510067-54124.pdf>
- [10] N. S. Tunç ve . Ceylan, “Moda ve Tekstilde Sürdürülebilir rn Tasarımı ve TED 10 Stratejilerinin Uygulanması,” STAR Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi , c. 2 s.3, ss. 270-278, 2021. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/stardergisi/issue/66545/1011362>
- [11] P. Bansal and M.R. Des Jardine, “Business sustainability: it is about time,” *Strategic Organization*, Vol 12, no.1,pp. 70–78, 2014.
- [12] R. G. Eccles, I. Ioannou and G. Serafeim, “The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance,” *Management Science*, Vol 60, no. 11,pp. 2835–2857, 2014.
- [13] J. Elkington, *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Capstone, 8. Edition, North Mankato, MN, 1999.
- [14] A. Curteza, “Sustainable Textiles”, Ph D.Technical University of Iasi, Faculty of Textiles–Leather and Industrial Management, Romania, 2012. <https://www.2bfuntex.eu/sites/default/files/materials/Sustainable%20textilesAntonela%20Curteza.pdf>.

- [15] Tjpd. (2020, 5 Mayıs). Sürdürülebilirlik, Thomas Jefferson Sürdürülebilirlik Konseyi, 2015, [Çevrimiçi]. Erişim: <https://tjpd.org/>
- [16] M. Bostrom and M. Micheletti, “Introducing The Sustainability Challenge Of Textiles And Clothing”. Journal of Consumer Policy, vol. 39 no. 4, pp. 367-375, 2016.
- [17] K. Niinimäki, and L. Hassi, “Emerging Design Strategies in Sustainable Production and Consumption of Textiles and Clothing”. Journal of Cleaner Production, vol. 19: pp. 1876-1883, 2011.
- [18] İthib. (2022, 05 Mayıs). Tekstil Sektörünü Sürdürülebilirlik [Çevrimiçi]. Erişim: <http://www.ithib.org.tr/surdurulebilirlik-tekstil-sektoru-etkileri.html>.
- [19] İthib. (2022, 05 Mayıs). Sürdürülebilirlik Misyon ve Vizyon [Çevrimiçi]. Erişim: <http://www.ithib.org.tr/surdurulebilirlik-vizyon-ve-misyon.html>.
- [20] T. Özçuhadar, ve P. Öncel, IV Eko Tasarım, Ankara, Türkiye: Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları, 2011, ss. 5-47
- [21] TİM. (2023, 1 Eylül). Tekstil Sektörü Sürdürülebilirlik Eylem Planı. [Çevrimiçi]. Erişim: <https://www.ithib.org.tr/files/downloads/Belgeler/2021/Tekstil%20Sekt%C3%B6r%C3%BC%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Eylem%20Plan%C4%B1.pdf>
- [22] N. Karasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara, Türkiye: Nobel Yayın Dağıtım, 2006,
- [23] R. J: Frankel, E.N. Wallen and H.H. Hyun, *How To Design And Evaluate Research In Education*. New York: McGraw-Hill, 2011.
- [24] M. Yalçın, Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme, Nobel Yayın Dağıtım, 2006.
- [25] Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2021). Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Sanayi Veritabanı. [Çevrimiçi]. Erişim: <https://sanayi.tobb.org.tr/index.php> Mayıs 2021.
- [26] Tüik, (2022) *Düzce İli Tekstil Ürünleri, Giyim Eşyası ve Deri Ürünleri 2013-2021 İhracat-İthalat Verileri*, [Çevrimiçi]. Erişim: www.tuik.gov.tr
- [27] Düzce Tso (2022). *Düzce İlinde Faaliyet Gösteren Tekstil Firmaları*, [Çevrimiçi]. Erişim: <https://www.duzcetso.org.tr/>
- [28] V. Shameek, “Upcycling Of Hospital Textiles Into Fashionable Garments.” Master of Science Thesis. Tampere University Of Technology, Finland, 2015
- [29] F. Dursun ve S. Aktaş Polat, “Düzce İli Sektörel SWOT Analizi, Tekstil Sektörü” *Düzce İli Sektörel Swot Analizi*, Edit. Ayhan ŞAMANDAR, Ali Etem GÜREL, Yavuz OFSET, 2017, ss. 70-85.
- [30] A. Köhler, and et al., Circular economy perspectives in the EU textile sector: final report, No EUR 30734 EN, Joint Research Centre. Publications Office of the European Union, 2021 (<https://data.ropa.eu/doi/10.2760/858144>)